

دانشگاه اصفهان
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی
گروه علوم کتابداری و اطلاع رسانی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی علوم کتابداری و اطلاع رسانی

ترسیم نقشه دانش کتابداران کتابخانه های دانشگاه اصفهان

استاد راهنما:
دکتر مظفر چشمه سهرابی

استاد مشاور:
دکتر ابراهیم افشار

پژوهشگر:
سمیه شمسی شاه ولد علیائی

دی ماه ۱۳۹۱

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج
مطالعات، ابتکارات و نوآوری های
ناشی از تحقیق موضوع این پایان
نامه
متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی
گروه علوم کتابداری و اطلاع رسانی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

خانم سمیه شمسی شاه ولد علیائی

تحت عنوان

ترسیم نقشه دانش کتابداران کتابخانه های دانشگاه اصفهان

در تاریخ ۳۰/۱۰/۹۱ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه به تصویب نهایی رسید.

امضاء	با مرتبه‌ی علمی استادیار	دکتر مظفر چشمه سهرابی	استاد راهنمای پایان نامه
امضاء	با مرتبه‌ی علمی استادیار	دکتر ابراهیم افشار	استاد مشاور پایان نامه
امضاء	با مرتبه‌ی علمی استاد	دکتر احمد شعبانی	استاد داور داخل گروه
امضاء	با مرتبه‌ی علمی استادیار	دکتر سید محسن علامه	استاد داور خارج از گروه

امضای مدیر گروه

بر خود لازم می‌دانم تشکر و سپاس خود را بنماید. کسانی که کم که چراغ روشن هدایت را بر کلبه محبت و وجودم
فروزان ساختند به ویژه:

گرامی، جناب آقای دکتر چشمد، همراهی که از حمایت ما و راهنمایی‌های ارزنده‌شان در طول مسیر پیمان
نامه بهره‌بردارم.

ارتقا کرد جناب آقای دکتر انشاری، مشاورت‌های آموزنده‌شان که خلقت اندیشه‌ام را زور
بخشیدند.

کتابداران گرامی که با صبر و صبوری وصف‌نپذیرشی ما پیرم را بنی‌جواب نگذاشتند به ویژه خانم طابری،
اکبری و عباسی که از هیچ‌کامی به بنده دریغ نکردند.

بزرگواران و اولاد که همه عام اطلاعات و دانش‌شان که عاشقان روختند تا کرمانش و جودمان باشند.

دورستان عزیزم به خصوص خانم انشاری، مرادی، لطفی، گرامتی، کوه‌زیلیانی و رفیعی که در این راه
هم‌یار و همراه من بودند.

و خانواده‌هایم به پاس عاطفه، مرشد و گرمای امید بخش و جودشان که همه‌واره بهترین پشتیبانم بودند.

تقدیرم بہ پدر و مادرم

کہ از گاہ شانِ صلاحیت

از رفتارشان بہریت

و از صبرشان دیدن یاد کنی آام و ختم

چکیده

هدف از انجام این پژوهش ترسیم نقشه دانش و مهارت کتابداران کتابخانه های دانشگاه اصفهان بود. جامعه آماری این پژوهش شامل ۶۷ نفر از کتابداران شاغل در کتابخانه های دانشگاه اصفهان بود. به دلیل کوچک بودن حجم جامعه، از روش سرشماری بهره جویی شد و کل جامعه مورد مطالعه قرار گرفت. برای گردآوری داده ها از پرسشنامه و چک لیست محقق ساخته و برای تجزیه و تحلیل داده ها از مدل ایده آل تیپ ماکس وبر، گروه بندی رتبه های شغلی، و ترسیم نقشه دانش استفاده شد. یافته های پژوهش نشان داد که میزان دانش و مهارت های عمومی کتابداران شامل کامپیوتر، اینترنت، حسابداری، زبان، و توانایی های اداری کمتر از حد مطلوب است. کتابداران با دانش و مهارت های کامپیوتر، اینترنت و توانایی های اداری بیشتر از زبان و حسابداری آشنا هستند. از نظر دانش و مهارت های تخصصی، کتابداران در زمینه های مجموعه سازی، فهرست نویسی و رده بندی، ثبت و آماده سازی منابع، امانت، مرجع، مهارت های ارتباطی، مدیریت، فناوری اطلاعات، ساختمان و تجهیزات کتابخانه، و اخلاق کتابداری در سطح مطلوبی قرار دارند و در زمینه های نمایه سازی، چکیده نویسی، آموزش و اطلاع رسانی، و علم سنجی پایین تر از سطح مطلوب هستند. کتابداران دانشگاه اصفهان در حوزه های مجموعه سازی، فهرست نویسی، ثبت و آماده سازی، امانت، مرجع، آموزش و اطلاع رسانی، مهارت های ارتباطی، فناوری اطلاعات، و اخلاق حرفه ای دارای تیم های خبره و در حوزه های نمایه سازی، چکیده نویسی، مدیریت، ساختمان و تجهیزات، و علم سنجی فاقد تیم خبره است. براساس نتایج پژوهش نیازهای آموزشی عمومی کتابداران شامل کامپیوتر، حسابداری، زبان، و توانایی های اداری و نیازهای تخصصی آنان شامل فناوری اطلاعات با تأکید بر آموزش پایگاه های اطلاعاتی و اینترنت، نمایه سازی، چکیده نویسی، علم سنجی، مباحث روز کتابداری، مدیریت، آموزش و اطلاع رسانی، و ساختمان و تجهیزات است. دانش و مهارت های تخصصی کتابداران به استثنای نمایه سازی، چکیده نویسی، آموزش و اطلاع رسانی، علم سنجی در سطح مطلوب قرار دارد. هر یک از شرکت کنندگان در یک یا چند دانش و مهارت تخصصی کتابداری دارای تخصص هستند و سازمان باید ضمن استفاده درست از تخصص های هر فرد، به نیازهای آموزشی آنان نیز توجه کند.

واژه های کلیدی: دانش، مدیریت دانش، نقشه دانش، ترسیم دانش، فرایند نقشه کشی، کتابداران، دانشگاه اصفهان، مدل

ایده آل تیپ ماکس وبر

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱	مقدمه	۱
۲-۱	شرح و بیان مسأله پژوهشی	۱
۳-۱	اهمیت و ارزش پژوهش	۴
۴-۱	کاربرد نتایج پژوهش	۵
۵-۱	اهداف پژوهش	۶
۶-۱	سؤالات پژوهش	۶
۷-۱	تعریف اصطلاحات پژوهش	۷

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۱-۲	مقدمه	۹
۲-۲	بخش اول: دانش	۱۰
۱-۲-۲	روابط بین داده، اطلاعات و دانش	۱۰
۲-۲-۲	تعریف دانش	۱۲
۳-۲-۲	ویژگی های دانش	۱۳
۴-۲-۲	منابع دانش	۱۴
۵-۲-۲	انواع دانش	۱۴
۳-۲	بخش دوم: مدیریت دانش	۱۸
۱-۳-۲	تاریخچه مدیریت دانش	۱۹
۲-۳-۲	اهمیت مدیریت دانش	۲۰
۳-۳-۲	فرایندهای مدیریت دانش	۲۲
۴-۳-۲	ابزارهای مدیریت دانش	۲۵
۴-۲	بخش سوم: نقشه دانش	۲۸
۱-۴-۲	تعریف نقشه دانش	۲۸
۲-۴-۲	ویژگی های نقشه دانش	۳۰

۳۱.....	۲-۴-۳. مزایا و کارکردهای نقشه دانش
۳۳.....	۲-۴-۴. انواع نقشه های دانش
۴۰.....	۲-۴-۵. ترسیم نقشه دانش
۵۲.....	۲-۴-۶. عوامل کلیدی موفقیت در ترسیم نقشه دانش
۵۳.....	۲-۴-۷. بعد سیاسی تهیه نقشه دانش
۵۴.....	۲-۵. بخش چهارم: پژوهش های انجام شده
۵۵.....	۲-۵-۱. پژوهش های انجام شده در داخل
۵۶.....	۲-۵-۲. پژوهش های انجام شده در خارج

فصل سوم: روش انجام پژوهش

۶۰.....	۳-۱. مقدمه
۶۰.....	۳-۲. روش پژوهش
۶۱.....	۳-۳. جامعه پژوهش
۶۱.....	۳-۴. روش نمونه گیری
۶۱.....	۳-۵. ابزار گردآوری داده ها
۶۵.....	۳-۶. روایی و پایایی ابزار گردآوری داده ها
۶۵.....	۳-۷. شیوه اجرای پژوهش
۷۱.....	۳-۸. روش تجزیه و تحلیل داده ها
۷۱.....	۳-۹. ملاحظات اخلاقی

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته ها

۷۲.....	۴-۱. مقدمه
۷۳.....	۴-۲. ویژگی های جمعیت شناختی جامعه پژوهش
۷۳.....	۴-۲-۱. جنسیت
۷۳.....	۴-۲-۲. سن
۷۴.....	۴-۲-۳. نوع استخدام

۴-۲-۴. مقطع تحصیلی	۷۴
۴-۲-۵. رشته تحصیلی	۷۴
۴-۲-۶. سوابق پژوهشی	۷۵
۴-۲-۷. سوابق تدریس	۷۶
۴-۲-۸. مسئولیت اجرایی در همایش ها و سمینارها	۷۷
۴-۲-۹. دوره های آموزشی گذرانده شده	۷۷
۴-۲-۱۰. جوایز و افتخارات	۸۰
۴-۲-۱۱. سوابق کاری	۸۱
۴-۳. تجزیه و تحلیل داده های پرسشنامه	۸۴
۴-۳-۱. تجزیه و تحلیل دانش و مهارت های عمومی	۸۴
۴-۳-۱-۱. دانش و مهارت های آشنایی با کامپیوتر	۸۵
۴-۳-۱-۲. دانش و مهارت های آشنایی با حسابداری	۹۰
۴-۳-۱-۳. دانش و مهارت های آشنایی با زبان های خارجی	۹۰
۴-۳-۱-۴. دانش و مهارت های آشنایی با توانایی های اداری	۹۳
۴-۳-۲. تجزیه و تحلیل دانش و مهارت های تخصصی کتابداری	۹۶
۴-۳-۱-۲. دانش و مهارت های آشنایی با مجموعه سازی	۹۶
۴-۳-۲. دانش و مهارت های آشنایی با سازماندهی مواد	۱۰۰
۴-۳-۳. دانش و مهارت های آشنایی با اشاعه اطلاعات	۱۰۶
۴-۳-۴. دانش و مهارت های آشنایی با مدیریت	۱۱۰
۴-۳-۵. آشنایی با دانش و مهارت های جانبی و مکمل	۱۱۱
۴-۴. تجزیه و تحلیل دانش و مهارت کتابداران براساس مدل ایده آل تیپ و رتبه های شغلی و ترسیم نقشه های دانش مربوط	۱۱۸
۴-۴-۱. دانش و مهارت های مجموعه سازی	۱۱۹
۴-۴-۲. دانش و مهارت های سازماندهی مواد	۱۲۸
۴-۴-۱. دانش و مهارت های فهرست نویسی و رده بندی	۱۲۸
۴-۴-۲. دانش و مهارت های نمایه سازی	۱۳۵
۴-۴-۳. دانش و مهارت های چکیده نویسی	۱۴۱

صفحه

عنوان

۱۴۶.....	۴-۲-۴-۴. دانش و مهارت های ثبت و آماده سازی منابع
۱۵۸.....	۳-۴-۴. دانش و مهارت های اشاعه اطلاعات
۱۵۸.....	۱-۳-۴-۴. دانش و مهارت های امانت
۱۶۶.....	۲-۳-۴-۴. دانش و مهارت های مرجع
۱۷۴.....	۳-۳-۴-۴. دانش و مهارت های آموزش و اطلاع رسانی
۱۸۲.....	۴-۳-۴-۴. دانش و مهارت های ارتباطی
۱۹۱.....	۴-۴-۴. دانش و مهارت های مدیریتی
۲۰۱.....	۵-۴-۴. دانش و مهارت های جانبی و مکمل
۲۰۱.....	۱-۵-۴-۴. دانش و مهارت های فناوری اطلاعات
۲۱۰.....	۲-۵-۴-۴. دانش و مهارت های ساختمان و تجهیزات کتابخانه
۲۱۴.....	۳-۵-۴-۴. دانش و مهارت های علم سنجی
۲۱۸.....	۴-۵-۴-۴. دانش و مهارت های اخلاق حرفه ای کتابداری

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۲۴۲.....	۱-۵. مقدمه
۲۴۲.....	۲-۵. خلاصه پژوهش
۲۴۳.....	۲-۵. نتایج پژوهش
۲۶۰.....	۴-۵. محدودیت های پژوهش
۲۶۰.....	۵-۵. پیشنهادهای پژوهش
۲۶۰.....	۱-۵-۵. پیشنهادهای کاربردی
۲۶۱.....	۲-۵-۵. پیشنهادهای پژوهشی
۲۶۲.....	منابع و مأخذ
۲۶۷.....	پیوست ۱. پرسشنامه
۲۷۴.....	پیوست ۲. چک لیست

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل ۱-۲. رابطه بین داده، اطلاعات و دانش	۱۱
شکل ۲-۲. هرم دانش شامل روابط و مفاهیم	۱۱
شکل ۳-۲. نقشه دارایی دانشی	۳۹
شکل ۴-۲. نقشه منابع دانش	۴۶
شکل ۱-۳. گروه بندی تیپ های ایده آل براساس دانش و مهارت	۶۷
شکل ۲-۳. گروه بندی رتبه های شغلی براساس دانش و مهارت	۶۸
شکل ۳-۳. نقشه دارایی دانشی	۶۹
شکل ۴-۳. نقشه منابع دانش	۷۰
شکل ۵-۳. نقشه دانش	۷۱
شکل ۱-۴. گروه بندی دانش و مهارت های مجموعه سازی کتابداران براساس مدل ایده آل تیپ	۱۲۰
شکل ۲-۴. گروه بندی دانش و مهارت های مجموعه سازی کتابداران براساس رتبه های شغلی	۱۲۴
شکل ۳-۴. راهنمای نقشه دارایی های دانشی	۱۲۶
شکل ۴-۴. ترسیم نقشه دارایی دانش و مهارت مجموعه سازی	۱۲۷
شکل ۵-۴. ترسیم نقشه منابع دانش و مهارت مجموعه سازی	۱۲۷
شکل ۶-۴. ترسیم نقشه دانش و مهارت مجموعه سازی	۱۲۸
شکل ۷-۴. گروه بندی دانش و مهارت های فهرست نویسی و رده بندی کتابداران براساس مدل ایده آل تیپ	۱۲۹
شکل ۸-۴. گروه بندی دانش و مهارت های فهرست نویسی و رده بندی کتابداران براساس رتبه های شغلی	۱۳۴
شکل ۹-۴. گروه بندی دانش و مهارت های نمایه سازی کتابداران براساس مدل ایده آل تیپ	۱۳۶
شکل ۱۰-۴. گروه بندی دانش و مهارت های نمایه سازی کتابداران براساس رتبه های شغلی	۱۴۰
شکل ۱۱-۴. گروه بندی دانش و مهارت های چکیده نویسی کتابداران براساس مدل ایده آل تیپ	۱۴۲
شکل ۱۲-۴. گروه بندی دانش و مهارت های چکیده نویسی کتابداران براساس رتبه های شغلی	۱۴۵
شکل ۱۳-۴. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه ثبت و آماده سازی براساس مدل ایده آل تیپ	۱۴۶
شکل ۱۴-۴. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه ثبت و آماده سازی براساس رتبه های شغلی	۱۵۲
شکل ۱۵-۴. ترسیم نقشه دارایی دانش و مهارت فهرست نویسی، نمایه سازی، چکیده نویسی، ثبت و آماده سازی	۱۵۴
شکل ۱۶-۴. ترسیم نقشه منابع دانش و مهارت فهرست نویسی، نمایه سازی	۱۵۵
شکل ۱۷-۴. ترسیم نقشه منابع دانش و مهارت چکیده نویسی، ثبت و آماده سازی	۱۵۵
شکل ۱۸-۴. ترسیم نقشه دانش و مهارت فهرست نویسی	۱۵۶

- شکل ۴-۱۹. ترسیم نقشه دانش و مهارت نمایه سازی ۱۵۶
- شکل ۴-۲۰. ترسیم نقشه دانش و مهارت چکیده نویسی ۱۵۷
- شکل ۴-۲۱. ترسیم نقشه دانش و مهارت ثبت و آماده سازی ۱۵۷
- شکل ۴-۲۲. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه امانت منابع براساس مدل ایده آل تیپ ۱۵۸
- شکل ۴-۲۳. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه امانت منابع براساس رتبه های شغلی ۱۶۵
- شکل ۴-۲۴. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه مرجع براساس مدل ایده آل تیپ ۱۶۶
- شکل ۴-۲۵. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه مرجع براساس رتبه های شغلی ۱۷۳
- شکل ۴-۲۶. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه آموزش و اطلاع رسانی براساس مدل ایده آل تیپ ۱۷۴
- شکل ۴-۲۷. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه آموزش و اطلاع رسانی براساس رتبه های شغلی ۱۸۱
- شکل ۴-۲۸. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه مهارت های ارتباطی براساس مدل ایده آل تیپ ۱۸۲
- شکل ۴-۲۹. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه مهارت های ارتباطی براساس رتبه های شغلی ۱۸۵
- شکل ۴-۳۰. ترسیم نقشه دارایی دانش و مهارت امانت، مرجع، آموزش و اطلاع رسانی، مهارت های ارتباطی ۱۸۷
- شکل ۴-۳۱. ترسیم نقشه منابع دانش و مهارت امانت و مرجع ۱۸۸
- شکل ۴-۳۲. ترسیم نقشه منابع دانش و مهارت آموزش و اطلاع رسانی، مهارت های ارتباطی ۱۸۸
- شکل ۴-۳۳. ترسیم نقشه دانش و مهارت امانت ۱۸۹
- شکل ۴-۳۴. ترسیم نقشه دانش و مهارت مرجع ۱۸۹
- شکل ۴-۳۵. ترسیم نقشه دانش و مهارت آموزش و اطلاع رسانی ۱۹۰
- شکل ۴-۳۶. ترسیم نقشه دانش و مهارت مهارت های ارتباطی ۱۹۰
- شکل ۴-۳۷. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه مدیریت براساس مدل ایده آل تیپ ۱۹۱
- شکل ۴-۳۸. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه مدیریت براساس رتبه های شغلی ۱۹۸
- شکل ۴-۳۹. ترسیم نقشه دارایی دانش و مهارت مدیریت ۲۰۰
- شکل ۴-۴۰. ترسیم نقشه منابع دانش و مهارت مدیریت ۲۰۰
- شکل ۴-۴۱. ترسیم نقشه دانش و مهارتی مدیریت ۲۰۱
- شکل ۴-۴۲. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه فناوری اطلاعات براساس مدل ایده آل تیپ ۲۰۲
- شکل ۴-۴۳. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه فناوری اطلاعات براساس رتبه های شغلی ۲۰۹
- شکل ۴-۴۴. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه ساختمان و تجهیزات براساس مدل ایده آل تیپ ۲۱۰
- شکل ۴-۴۵. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه ساختمان و تجهیزات براساس رتبه های شغلی ۲۱۳
- شکل ۴-۴۶. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه علم سنجی براساس مدل ایده آل تیپ ۲۱۵
- شکل ۴-۴۷. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه علم سنجی براساس رتبه های شغلی ۲۱۷

شکل ۴-۴۸. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه اخلاق کتابداری براساس مدل ایده آل تیپ	۲۱۹
شکل ۴-۴۹. گروه بندی دانش و مهارت کتابداران در زمینه اخلاق کتابداری براساس رتبه های شغلی	۲۲۲
شکل ۴-۵۰. ترسیم نقشه دارایی دانش و مهارت فناوری اطلاعات، ساختمان و تجهیزات، علم سنجی و اخلاق کتابداری	۲۲۴
شکل ۴-۵۱. ترسیم نقشه منابع دانش و مهارت فناوری اطلاعات، ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۲۲۵
شکل ۴-۵۲. ترسیم نقشه منابع دانش و مهارت علم سنجی و اخلاق کتابداری	۲۲۵
شکل ۴-۵۳. ترسیم نقشه دانش و مهارت فناوری اطلاعات	۲۲۶
شکل ۴-۵۴. ترسیم نقشه دانش و مهارت ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۲۲۶
شکل ۴-۵۵. ترسیم نقشه دانش و مهارت علم سنجی	۲۲۷
شکل ۴-۵۶. ترسیم نقشه دانش و مهارت اخلاق حرفه ای	۲۲۷

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲. سطوح دانش در سازمان	۱۶
جدول ۲-۲. انواع دسته بندی های دانش	۱۷
جدول ۳-۲. روش شناسی های تدوین نقشه دانش	۵۱
جدول ۱-۳. شیوه امتیازدهی به مؤلفه های دانش	۶۳
جدول ۲-۳. شیوه امتیازدهی به مؤلفه های مهارت	۶۴
جدول ۱-۴. توزیع فراوانی کتابداران برحسب جنسیت	۷۳
جدول ۲-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب سن	۷۳
جدول ۳-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب نوع استخدام	۷۴
جدول ۴-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب میزان تحصیلات	۷۴
جدول ۵-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب رشته تحصیلی	۷۴
جدول ۶-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب سوابق پژوهشی (مرتبط با کتابداری)	۷۵
جدول ۷-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب سوابق تدریس	۷۶
جدول ۸-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب نوع مسئولیت در همایش ها و سمینارها	۷۷
جدول ۹-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب کلاس های آموزشی گذرانده شده (دوره های عمومی)	۷۸
جدول ۱۰-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب کلاس های آموزشی گذرانده شده (تخصصی کتابداری)	۷۹
جدول ۱۱-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب جوایز و افتخارات کسب شده	۸۰
جدول ۱۲-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب سوابق کاری	۸۱
جدول ۱۳-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب سابقه کار در سازمان های دیگر (به استثنای دانشگاه اصفهان)	۸۲
جدول ۱۴-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب سابقه کار در بخش های دانشگاه (به استثنای کتابخانه ها)	۸۳
جدول ۱۵-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب سابقه کار در کتابخانه مرکزی یا دانشکده ای	۸۴
جدول ۱۶-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با کامپیوتر	۸۵
جدول ۱۷-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با حسابداری	۹۰
جدول ۱۸-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با زبان های خارجی	۹۱
جدول ۱۹-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با زبان خارجی	۹۲
جدول ۲۰-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با توانایی های اداری	۹۳
جدول ۲۱-۴. توزیع فراوانی آشنایی کتابداران با دانش و مهارت های مجموعه سازی	۹۷
جدول ۲۲-۴. توزیع فراوانی آشنایی کتابداران با دانش و مهارت های فهرست نویسی و رده بندی	۱۰۰
جدول ۲۳-۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با دانش و مهارت های نمایه سازی	۱۰۲

- جدول ۴-۲۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با دانش و مهارت های چکیده نویسی ۱۰۴
- جدول ۴-۲۵. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با دانش و مهارت های ثبت و آماده سازی ۱۰۵
- جدول ۴-۲۶. توزیع فراوانی آشنایی کتابداران با دانش و مهارت های بخش امانت و مخزن کتابخانه ۱۰۶
- جدول ۴-۲۷. توزیع فراوانی آشنایی کتابداران با دانش و مهارت های بخش مرجع کتابخانه ۱۰۸
- جدول ۴-۲۸. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با دانش و مهارت های بخش آموزش و اطلاع رسانی ۱۰۹
- جدول ۴-۲۹. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با مهارت های ارتباطی ۱۱۰
- جدول ۴-۳۰. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با دانش و مهارت های مدیریت کتابخانه ۱۱۰
- جدول ۴-۳۱. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با فناوری اطلاعات ۱۱۱
- جدول ۴-۳۲. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با دانش و مهارت های ساختمان و تجهیزات کتابخانه ۱۱۳
- جدول ۴-۳۳. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با دانش و مهارت های علم سنجی ۱۱۵
- جدول ۴-۳۴. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با اخلاق حرفه ای ۱۱۶
- جدول ۴-۳۵. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با دانش و مهارت های عمومی ۱۱۶
- جدول ۴-۳۶. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب آشنایی با دانش و مهارت های تخصصی ۱۱۷
- جدول ۴-۳۷. سابقه کار کتابداران گروه اول، تیپ III در زمینه ثبت و آماده سازی منابع ۱۴۷
- جدول ۴-۳۸. سابقه کار کتابداران گروه دوم، تیپ III در زمینه ثبت و آماده سازی منابع ۱۴۸
- جدول ۴-۳۹. سابقه کار کتابداران گروه اول، تیپ IV در زمینه ثبت و آماده سازی منابع ۱۵۰
- جدول ۴-۴۰. سابقه کار کتابداران تیپ I در زمینه امانت منابع ۱۵۹
- جدول ۴-۴۱. سابقه کار کتابداران گروه اول، تیپ III در زمینه امانت منابع ۱۶۰
- جدول ۴-۴۲. سابقه کار کتابداران گروه دوم، تیپ III در زمینه امانت منابع ۱۶۲
- جدول ۴-۴۳. سابقه کار کتابداران گروه اول، تیپ IV در زمینه امانت منابع ۱۶۴
- جدول ۴-۴۴. سابقه کار کتابداران گروه دوم، تیپ IV در زمینه امانت منابع ۱۶۴
- جدول ۴-۴۵. سابقه کار کتابداران تیپ I در زمینه مرجع ۱۶۷
- جدول ۴-۴۶. سابقه کار کتابداران گروه اول، تیپ III در زمینه مرجع ۱۶۹
- جدول ۴-۴۷. سابقه کار کتابداران گروه دوم، تیپ III در زمینه مرجع ۱۷۰
- جدول ۴-۴۸. سابقه کار کتابداران گروه اول، تیپ IV در زمینه مرجع ۱۷۱
- جدول ۴-۴۹. سابقه کار کتابداران گروه اول، تیپ IV در زمینه مرجع ۱۷۲
- جدول ۴-۵۰. دوره های آموزشی گذرانده شده گروه اول، تیپ IV در زمینه آموزش و اطلاع رسانی ۱۷۸
- جدول ۴-۵۱. دوره های آموزشی گذرانده شده گروه دوم، تیپ IV در زمینه آموزش و اطلاع رسانی ۱۷۹
- جدول ۴-۵۲. دوره های آموزشی گذرانده شده گروه سوم، تیپ IV در زمینه آموزش و اطلاع رسانی ۱۸۰

جدول ۴-۵۳. سابقه کار کتابداران گروه اول، تیپ III در زمینه مدیریت	۱۹۳
جدول ۴-۵۴. سابقه کار کتابداران گروه دوم، تیپ III در زمینه مدیریت	۱۹۴
جدول ۴-۵۵. سابقه کار کتابداران گروه اول، تیپ IV در زمینه مدیریت	۱۹۶
جدول ۴-۵۶. سابقه کار کتابداران گروه دوم، تیپ IV در زمینه مدیریت	۱۹۷
جدول ۴-۵۷. دوره های آموزشی گذرانده شده گروه اول، تیپ III در زمینه فناوری اطلاعات	۲۰۵
جدول ۴-۵۸. دوره های آموزشی گذرانده شده گروه دوم، تیپ III در زمینه فناوری اطلاعات	۲۰۶
جدول ۴-۵۹. دوره های آموزشی گذرانده شده گروه سوم، تیپ IV در زمینه فناوری اطلاعات	۲۰۸
جدول ۴-۶۰. تیم خبره و گروه برتر مجموعه سازی	۲۲۹
جدول ۴-۶۱. تیم خبره و گروه برتر فهرست نویسی و رده بندی	۲۳۰
جدول ۴-۶۲. تیم خبره ثبت و آماده سازی	۲۳۱
جدول ۴-۶۳. تیم خبره امانت	۲۳۱
جدول ۴-۶۴. تیم خبره مرجع	۲۳۲
جدول ۴-۶۵. تیم خبره آموزش و اطلاع رسانی	۲۳۲
جدول ۴-۶۶. تیم خبره در زمینه مهارت های ارتباطی	۲۳۳
جدول ۴-۶۷. تیم خبره در زمینه فناوری اطلاعات	۲۳۳
جدول ۴-۶۸. تیم خبره در زمینه اخلاق حرفه ای	۲۳۴
جدول ۴-۶۹. گروه برتر نمایه سازی	۲۳۵
جدول ۴-۷۰. گروه برتر چکیده نویسی	۲۳۵
جدول ۴-۷۱. گروه برتر مدیریت	۲۳۶
جدول ۴-۷۲. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب نیازهای آموزشی عمومی	۲۳۷
جدول ۴-۷۳. توزیع فراوانی کتابداران بر حسب نیازهای آموزشی تخصصی	۲۳۹
جدول ۴-۷۴. نیازهای آموزشی تخصصی کتابداران	۲۴۱
جدول ۵-۱. تخصص های اصلی کتابداران کتابخانه های دانشگاه اصفهان (به ترتیب اولویت در تخصص ها)	۲۵۱

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱. مقدمه

در این فصل، ابتدا مسئله پژوهش، سبب و انگیزه انجام پژوهش حاضر شرح داده می شود. سپس ارزش و اهمیت آن بیان گردیده، و در ادامه اهداف و سؤالات اصلی و فرعی پژوهش توضیح داده می شود. در نهایت تعریف اجزای پژوهش، در قالب مفهومی و عملیاتی بیان می گردد.

۱-۲. شرح و بیان مسأله پژوهشی

در بازار جهانی امروز که به اعتقاد تافلر^۱، بشر در آستانه ورود به تمدنی به نام تمدن فراصنعتی یا موج سوم است، ساختار تمدن بشری مبتنی بر اطلاعات است. بررسی‌ها نشان داده که کشورهای توسعه یافته، از اقتصاد صنعتی به اقتصاد مبتنی بر اطلاعات حرکت کرده‌اند. در اقتصاد مبتنی بر اطلاعات، نوآوری، خدمات، کیفیت، سرعت و تبادل دانش از عوامل اساسی محسوب می‌شوند. ایده‌ها و دانش نیز مهم‌ترین ماده خام اولیه هستند. در محیط اقتصاد مبتنی بر اطلاعات، دارایی‌های فکری معیارهای اساسی برای اندازه‌گیری میزان ارزش اقتصادی یک شرکت محسوب می‌شود و امروزه در اکثر شرکت‌ها، سرمایه‌های فکری به عنوان بخشی از دارایی‌های نامحسوس سازمان و بخش اعظم ارزش تجاری یک شرکت را تشکیل می‌دهند و به عنوان مزیت رقابتی از آن استفاده می

1. Tuffler

شود (قنادان، ۱۳۸۸). در میان سازمان ها، کتابخانه ها عمده ترین مراکز تولید و اشاعه دانش هستند و دارایی های فکری فراوانی در خود دارند. این سرمایه های فکری باید استخراج و مدیریت شود.

صاحب نظران، کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی را متشکل از سه مؤلفه امکانات فیزیکی، مجموعه ای از منابع، و نیروی انسانی می دانند. در بین این مؤلفه ها، تنها منابع انسانی می تواند حیات را به کتابخانه ارزانی بخشد و کتابخانه را به نیرویی حیاتی و پویا برای جامعه، تبدیل کند (رحیمی و دیگران، ۱۳۸۴، ص ۴۶). در واقع کتابخانه ها مخزن اطلاعات هستند و هر مخزنی کلیدی دارد، کتابدار و فنون حرفه اش، کلید مخازن دانش هستند. وجود یک کتابدار خوب در کتابخانه، مهم تر از میزان منابع و امکانات است، زیرا بدون وجود کتابدار متخصص، استفاده بهینه از منابع امکان پذیر نخواهد بود (موکهرجی^۱، ۱۳۸۲). مواردی مانند سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، میزان دانش و مهارت های تخصصی مدیران و کارکنان این کتابخانه ها از مهم ترین عواملی هستند که کیفیت خدمات ارائه شده را تحت تأثیر قرار می دهند (حیاتی و رادمهر، ۱۳۸۶، ص ۷۰-۶۹).

کتابداران دارای دانش، مهارت و تجارب زیاد در زمینه کتابداری و امور کتابخانه ها هستند که آنان را در دوران تحصیل، آموزش های ضمن خدمت یا در اثر تجربه آموخته اند. اما بعضی اوقات عواملی مانند ناشناخته ماندن بسیاری از توانایی ها و مهارت ها، عدم استفاده از دانش و مهارت ها، قرارگیری در پست ها و کارهای نامرتب با دانش و مهارت کتابداران، مجال استفاده از دانش و مهارت ها را از آنان می گیرد. حال اگر کارکنان به هر دلیلی سازمان را ترک کنند، بدین ترتیب دانش آنان نیز همراه با آنان خارج می شود. این دانش از دست رفته برای سازمان زیان های جدی به بار می آورد (سالیز و جونز، ۱۳۸۷، ص ۲۲).

بنابراین لازم است که مدیران برای شناسایی دانش، کسب، خلق، سازماندهی، انتشار، استفاده و حفظ روزآمدی آن در کتابداران، برنامه ریزی کنند. این امر با کمک مدیریت دانش قابل حصول است. در واقع مدیریت دانش در سازمان به دنبال مطالعه این موضوع است که جریانات منابع دانشی به عنوان یکی از مهم ترین منابع سازمانی در عصر اخیر چگونه و با چه ساختاری قابل مدیریت است (قنادان، ۱۳۸۸). به عبارت دیگر، می توان گفت یکی از چالش های مهم و کلیدی در بسیاری از افراد و کارکنان سازمانی، مدیریت و جذب حجم عظیمی از اطلاعات موجود در محیط های کاری است، که در واقع منبع عمده و مهمی در سازمان محسوب می شود. فن آوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی، امروزه کمک شایانی به جریان ارتباط مؤثر در بین افراد سازمان می کند. در شرایط کنونی یکی از بهترین روش ها برای اداره و مدیریت بر دانش های سازمانی تهیه نقشه ای از

دانش موجود در آن شرکت یا سازمان می باشد. نقشه دانش یک ابزار مدیریت دانش است و از طریق آن به کاربران سازمان، اطلاعاتی در خصوص محل استقرار دانش و منابع دانشی اعم از افراد صاحب دانش، اسناد و منابع و پایگاه‌های اطلاعات داده می‌شود. به طور کلی می‌توان گفت نقشه دانش تخصص‌ها و دانش مورد نیاز افراد را با محل استقرار آنان در سازمان مشخص می‌کند (دیلمقانی، ۱۳۸۸).

داونپورت و پروساک^۱ معتقدند: «نقشه دانش یک راهنما است و نه یک مخزن؛ چرا که به دانش اشاره می‌کند ولی محتوای آن را در خود ندارد. ایجاد یک نقشه دانش عبارت است از تعیین محل دانش‌های مهم در سازمان و انتشار فهرست تصویری که نشان دهنده مکان آن دانش می باشد» (۱۳۷۹، ص ۸۳). لذا مواردی مانند هر یک از کارکنان سازمان، در کجا، با چه تخصصی و در چه سطحی از دانش و تخصص مشغول به کار هستند؛ نیازهای آموزشی و تخصصی آنان چیست؟ سؤالاتی است که همواره در بسیاری از سازمان به کرات پرسیده می‌شود و در بسیاری از اوقات در اثر فقدان سیستمی که پاسخ این سؤالات را به دقت بدهد، منجر به شکل‌گیری تیم‌های کاری با توان پایین، و یا حتی استخدام غیرضروری نیروهای متخصص جدید می‌گردد. نقشه‌های دانش با شکل دهی بانک‌های اطلاعاتی دانش کارمنان و سنجش سطح دانش آنان در زمینه‌های مختلف، سازمان را در ایجاد کامل‌ترین تیم ممکن برای انجام پروژه‌ها و یا حل مسأله خاص یاری می‌دهند (دیلمقانی، ۱۳۸۸، ص ۴۲). به طور کلی می‌توان گفت نقشه‌های دانش مجموعه‌ای از فهرست‌های گرافیکی از حاملان دانش، مکانانی دانش، منابع دانش، ساختار دانش و یا استفاده کنندگان دانش هستند که افراد را قادر می‌نمایند تا توسط آنان دانشکاران، محل استقرار دانش، ساختار دانش و کاربرد دانش را تشخیص دهند (افرازه، ۱۳۸۳).

کتابخانه‌ها به عنوان یک سازمان دارای حجم عظیمی از دانش هستند؛ این دانش نه تنها در مدارک و ذخایر دانش، بلکه در اذهان افراد نهفته است و در رویه‌های کاری، فرایندهای سازمانی، اعمال و هنجارها مجسم می‌شود (داونپورت و پروساک، ۱۳۷۹، ص ۲۱). در میان کتابخانه‌ها، کتابخانه‌های دانشگاهی به دلیل رسالت آموزشی و پژوهشی خود دارای جایگاه ویژه‌ای هستند. هدف اصلی این پژوهش، ترسیم نقشه دانش کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان دارای یک کتابخانه مرکزی و ۱۲ کتابخانه دانشکده‌ای و کتابخانه خوابگاه می باشد. تعدادی از کتابخانه‌های دانشکده‌ای نیز دارای چند کتابخانه گروه، در ساختمان‌های جداگانه هستند. به طور کلی ۶۷ کتابدار در این کتابخانه‌ها خدمت می‌کنند. این افراد فارغ‌التحصیل رشته کتابداری یا رشته‌های دیگر

1. Davenport and Prusak

بوده و از نظر سابقه کار در بخش های مختلف کتابخانه، دوره های آموزشی گذرانده شده با یکدیگر تفاوت دارند.

به طور کلی کتابداران صاحب دانش، محل های دانش، نوع تخصص کارمندان و سطح آنان در کتابخانه های دانشگاه اصفهان مشخص نیست؛ همچنین تیم های خبره و نیازهای آموزشی و تخصصی کارمندان در کتابخانه ها شناسایی نشده است. در بسیاری از این موارد، این ناآگاهی ها منجر به شکل گیری تیم های کاری با توان پایین، ناشناخته ماندن بسیاری از توانایی ها و مهارت های کارمندان و در نتیجه عدم استفاده یا احتمالاً استفاده نادرست از آنان و یا حتی استخدام غیرضروری نیروهای متخصص جدید و اتلاف هزینه های بسیاری شده است. با توجه به آن چه گفته شد این پژوهش بر آن است که دانش و مهارت کتابداران کتابخانه های دانشگاه اصفهان را شناسایی نماید و با ترسیم نقشه دانش، مدیریت دانشگاه را در تصمیم گیری کارآمد یاری رساند.

۱-۳. اهمیت و ارزش پژوهش

نقشه دانش به تشریح طبقه بندی دانش های هسته و حوزه های اصلی آن در سازمان می پردازد؛ به عبارتی جهت استفاده بهینه از دانش موجود در سازمان، می توان از یک نقشه دانش که در واقع نشانگر محل و منبع ذخیره دانش است، بهره جست. نقشه دانش، طرح رده بندی سلسله مراتبی از محتوای دانش است. هدف نقشه دانش، ردیابی روش های جمع آوری دانش و اطلاعات، صلاحیت های افراد، گروه ها و متخصصان (خبرگان)، نمایش جریان دانش، و ارج نهادن به حقوق سرمایه های ذهنی و فکری، مساعدت در انتخاب تیم های کاری و تطبیق فن آوری است. به عبارتی، نقشه دانش به توصیف چشم اندازی از افراد، منابع، روندها، محدودیت ها، فشارها و ظرفیت های دانش صرف نظر از تشکیلات سازمانی می پردازد (دیلمقانی، ۱۳۸۸، ص ۴۷). نقشه دانش انواع مختلفی دارد و هر نقشه متناسب با هدفی خاص ترسیم می شود. در این پژوهش نقشه منابع دانش و نقشه دارایی های دانشی ترسیم خواهد شد. با ترسیم نقشه منابع دانش و نقشه دارایی های دانشی کتابداران کتابخانه های دانشگاه اصفهان، دانش و مهارت کتابداران ارزیابی شده و افراد براساس دانش و تجارب رتبه بندی خواهند شد. این رتبه بندی به جویندگان مهارت یا دانش خاص، افراد متخصص و ماهر را معرفی می کند. با ارائه تصویری گرافیکی از دانش کتابداران در زمینه های مختلف و سطح هر دانش، می توان به مدیران کتابخانه در برنامه ریزی، سازماندهی، مدیریت نیروی انسانی و منابع، تنظیم بودجه و بهبود تصمیم گیری رهنمود هایی ارائه نمود. ارزش و اهمیت ترسیم و کاربرد نقشه دانش در سازمان شامل موارد زیر می باشد: